

ტრაილერის მძღოლი ვასო*

კაპუსი

გიორგი რუსიაშვილი

თინათინ წერეთლის სახელობის სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტის მეცნიერი თანამშრომელი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი

ტვირთის გადამზიდველი კომპანიის მფლობელ ვასოს პირადად გადააქვს ხოლმე კუთვნილი ნახევარმისამბელიანი ტრაილერით მსუბუქი თუ არამსუბუქი ავტომანქანები, ტრაქტორები და ა. შ. ამ დილითაც ის დიღმის ტრასაზეა თავისი ტრაილერით და მის მისამბელზე შემოდებული ტრაქტორით. იმის გამო, რომ ტრაქტორის კოდალა ბოლომდე დაშვებული არ არის (საერთო სიმაღლე: 4,5 მეტრი), ის გამოედება ტრასაზე გადასასვლელ საფეხმავლო ხიდს, რომელსაც მნიშვნელოვნად დააზიანებს. ხიდის დაზიანების გამო შეიძლება ჩამოინგრეს, რა მიზეზითაც ქალაქის მერია იღებს ტრასის ამ მონაკვეთის ხანგძლივი დროით გადაკეტვის გადაწყვეტილებას. სატელევიზიო საშუალებებით ვრცელდება ინფორმაცია, რომ ავტომანქანებმა გვერდი აუარონ გადაკეტილ მონაკვეთს. ამ მონაკვეთში მდებარეობს გიზოს მიერ იჯარით აღებული ბენზინგასამართი სადგური, რომელთან მისვლაც გზის გადაკეტვის შემდეგ შეუძლებელი ხდება და გიზოს უწევს მისი ხანგრძლივი დროით დახურვა, რის გამოც ის ნახულობს დანაკარგს 63 320 ლარის ოდენობით. აქვს თუ არა გიზოს ვასოსაგან ამ თანხის მოთხოვნის უფლება?

ვარიანტი: შეჯახების მომენტში დიღმის ტრასაზე ბენზინგასამართი სადგურისაკენ მოძრაობდა ასევე გივი თავისი სატვირთო მანქანით. გიზოს ბენზინგასამართი სადგურის ჩახერგვის გამო მან იქ ვერ აავსო ავზი, ხოლო სხვა გასამართ სადგურამდე მიღწევა უკვე ვეღარ მოახერხა და გზაზე გაჩერება მოუწია. მხოლოდ სამი საათის შემდეგ ჩაუსხა მას მისმა ძმიშვილმა ბენზინი და გივიმ მოახერხა გზის გაგრძელება. ამ დავიანების გამო, მას ადგება ზიანი მიუღებელი შემოსავლის სახით, 1 500 ლარის ოდენობით. შეუძლია თუ არა გივის ვასოსაგან ამ ხარჯების ანაზღაურების მოთხოვნა.

ამოსავალი კაპუსის ამოხსნა

I. ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა 999 I მუხლის მიხედვით

გიზოს შეიძლება ჰქონდეს ვასოსაგან ზიანის სახით 63 320 ლარის ანაზღაურების მოთხოვნა 999 I მუხლის მიხედვით.

1. ნივთის დაზიანება

მოცემული მოთხოვნის პირველ წინაპირობას წარმოადგენს ნივთის დაზიანება. ნივთებს განეკუთვნება სხეულებრივი საგნები (დასკვნა 147-ე მუხლიდან). ბენზინგასამართი სადგური არის ნივთთა ერთობა და ამგვარად სხეულებრივი საგანი. ეს საგანი უნდა დაზიანებულიყო. ეს არის შემთხვევა, როდესაც ნივთის სუბსტანცია არაუმნიშვნელოდ არის დაზიანებული ან ნივთით სარგებლობის მნიშვნელოვანი შეზღუდვის გამო შეუძლებელია მისი დანიშნულებისამებრ გამოყენება.¹

ა) ნივთის სუბსტანციის ხელყოფა

აქ შეიძლება დაზიანებულიყო გიზოს ბენზინგასამართი სადგურის სუბსტანცია. ამისათვის აუცილებელია ფიზიკური ზემოქმედება გასამართ სადგურზე.² თუმცა ამგვარი

ზემოქმედება მოცემულ შემთხვევაში ცალსახად არ არის სახეზე, რადგან გასამართი სადგური მთელი ამ დროის განმავლობაში იმყოფებოდა ფიზიკურად უცვლელ და დაუზიანებელ მდგომარეობაში. ამიტომაც ნივთის სუბსტანციის პირდაპირი ხელყოფა უნდა გამოირიცხოს.

ბ) ხელშეშლა სარგებლობაში/დანიშნულებისამებრ გამოყენებაში

თუმცა ნივთის დაზიანება აქ შეიძლება გამოხატულიყო ნივთით სარგებლობის (დანიშნულებისამებრ გამოყენების) შესაძლებლობის მნიშვნელოვან ხელყოფაში.³ ამ კონტექსტში დასაშვებია 992-ე მუხლის ფარგლებში საკუთრების ხელყოფასთან დაკავშირებულ პრინციპებზე მითითება.⁴

აა) მოგების მიღების შესაძლებლობის შეზღუდვა

თუ ბენზინგასამართ სადგურის იზოლირებულად განვიხილავთ, მისი გამოყენების შესაძლებლობა და ფიზიკური ერთიანობა აქ არ დაზიანებულია. გზის გადაკეტვის შედეგად (ასევე მედიაში გავრცელებული მითითებით შემოვლითი გზის გამოყენების შესახებ) შეიზღუდა მხოლოდ სადგურთან კლიენტთა ნაკადის მისვლის შესაძლებლობა და ამგვარად,

* შედგენილია გერმანიის უმაღლესი ფედერალური სასამართლოს გადაწყვეტილების — BGH JZ 2015, 680 — მიხედვით.

1 BGH MDR 1971, 647.

2 Larenz/Canaris, Lehrbuch des Schuldrechts II/2, 13. Aufl., München

1994, 387.

3 Larenz/Canaris, Lehrbuch des Schuldrechts II/2, 13. Aufl., München 1994, 377.

4 Looschelders, Schuldrecht Besonderer Teil, 10. Aufl., München 2015, Rn. 1200.

შემოსავლის მიღების შანსი.⁵ ეს თავისთავად, ცალკე აღებული, საკმარისი არ არის ნივთის გამოყენების შესაძლებლობის ხელყოფილად ჩასათვლელად. ამის გადასაწყვეტად აუცილებელია 999 I მუხლის (დაცვითი) მიზნის გათვალისწინება: ნივთიდან შემოსავლის მიღების შესაძლებლობა არის მხოლოდ (სუფთა) ქონებრივი ინტერესის ხელყოფა და ამიტომაც არ არის მოცული გიზოს ინტეგრირების — არსებული ქონებრივი სიკეთეების დაუზიანებლად შენარჩუნების — ინტერესით.⁶

ბბ) უფლებამოსილი მფლობელობის შეზღუდვა

კლიენტთა დაკარგვისას, სარგებლობის შეზღუდვისა და სუფთა სახით ქონებრივი ზიანის ერთმანეთისაგან გამიჯვნისათვის, გადაწყვეტა სამართლებრივი პოზიციის (პოზიციის მიკუთვნებული) დაცვითი სფერო, რომელშიც მოხდა ჩარევა.⁷ აქ ეს არის მოიჯარე გიზოს უფლებამოსილი მფლობელობა ბენზინგასამართ სადგურზე.⁸ ეს მოიცავს არა მხოლოდ ნეგატიურ მოგერიების უფლებებს (160, 161), არამედ ასევე პოზიტიურ, გარიგებით მინიჭებულ სარგებლობის შესაძლებლობასაც, როგორც არის იჯარით აღებული ნივთიდან სარგებლობის მიღება.⁹ ამიტომაც აქ ნივთის დაზიანება შეიძლება მდგომარეობდეს სადგურზე სარგებლობის უფლების მნიშვნელოვან ხელყოფაში. ამ დაშვებას მკაცრი წინაპირობები წაეყენება. ნებისმიერ შემთხვევაში, არასაკმარისია ცალკეული მისადგომების დროებით გადაკეტვა და ამით კლიენტთა ნაკადის შემცირება,¹⁰ არამედ აუცილებელია ყველა მისადგომი გზის მოჭრა.

მოცემულ შემთხვევაში ბენზინგასამართი სადგური და მასთან მისასვლელები მდებარეობდა ტრასის გადაკეტილ მონაკვეთში, ავარიის შედეგად ეს სადგური მიუწვდომელი გახდა არა მხოლოდ გიზოს კლიენტებისათვის, არამედ თავად გიზოსათვისაც, რის გამოც მისი პრაქტიკული გამოყენება შეუძლებელი იყო. ამით სრულებით ჩაიშალა ამ პერიოდის განმავლობაში სადგურით, როგორც ტრასაზე მოძრავი სატრანსპორტო საშუალებით სწრაფად მიღწევადი მომსახურების ობიექტით, დანიშნულებისამებრ სარგებლობის, ისევე, როგორც გიზოს მხრიდან მისი საწარმოო თუ ტექნიკური მიზნებისათვის გამოყენების შესაძლებლობა.

შესაბამისად, სახეზეა სადგურზე სარგებლობის უფლების არაუმნიშვნელო ხელყოფა. ბენზინგასამართი სადგური აქ დაზიანებულად უნდა ჩაითვალოს.

2. ავტოსატრანსპორტო საშუალება

999-ე მუხლის გაგებით, ავტოსატრანსპორტო საშუალების ქვეშ მოიაზრება მექანიკური სატრანსპორტო საშუალება, რომელიც, ჩვეულებრივ, გამოიყენება გზაზე ადამიანების

გადასაყვანად ან ტვირთის გადასაზიდად ან/და ადამიანების გადასაყვანად ან ტვირთის გადასაზიდად განკუთვნილი სატრანსპორტო საშუალების გზაზე ბუქსირებისათვის (საგზაო მოძრაობის შესახებ კანონის 5 V 1 მუხლი).

ვასოს ტრაილერი წარმოადგენდა ავტომზიდს საგზაო მოძრაობის შესახებ კანონის 5 IV მუხლის მიხედვით, რომელიც ამ კანონის 5 V 1 მუხლით ასევე ექცევა ავტოსატრანსპორტო საშუალების ცნების ქვეშ. ტრაილერი ამავდროულად არ იყო მოცემული კანონის 5 V 3 მუხლით გათვალისწინებული ის მექანიკური სატრანსპორტო საშუალება, რომელიც უკვე აღარ ითვლება ავტოსატრანსპორტოდ, რადგან მას ადამიანებისა და ტვირთის გადაზიდვისას არა მხოლოდ დამხმარე ფუნქცია აქვს, არამედ ეს მისი პირდაპირი დანიშნულებაა.

განსხვავებულადაა საქმე ტრაილერის მისაბმელზე შემოდებული ტრაქტორის შემთხვევაში, რადგან ის სწორედ რომ ექცევა (პირდაპირ არის ნახსენები) საგზაო მოძრაობის შესახებ კანონის 5 V 3 მუხლის ქვეშ და ამგვარად არ წარმოადგენს რა ავტოსატრანსპორტო საშუალებას, მასზე არ ვრცელდება 999 I მუხლით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობა. თუმცა აქ უმნიშვნელოა ტრაქტორის ავტოსატრანსპორტო საშუალებად დაკვალიფიცირების საკითხი, რადგან 999 I მუხლით პასუხისმგებლობა ექსპლუატაციაში მყოფი ავტოსატრანსპორტო საშუალებიდან გამომდინარე საფრთხეს. მართალია, ექსპლუატაციისათვის არ არის აუცილებელი, რომ მექანიკური საშუალება უშუალოდ საგზაო მოძრაობაში იყოს ჩართული ან საერთოდ ჩართული ჰქონდეს მტორი, თუმცა ტრაილერის მისაბმელზე გადასაზიდად შემოდებული მანქანა მაინც ვერ ჩაითვლება ექსპლუატაციაში მყოფად, არ არის რა, ჩვეულებრივ, საქსპლუატაციოდ დაშვებული საგზაო მოძრაობის წესების თანახმად, არ არის დაზღვეული და ა. შ. აქედან გამომდინარე, გადასაზიდად შემოდებული (ან ბუქსირიზებული) მანქანა და უშუალოდ გადამზიდავი სატრანსპორტო საშუალება ქმნიან 999 I მუხლის გაგებით ერთიანობას, რომლის ექსპლუატაციიდანაც მომდინარეობს საფრთხე.¹¹

მაგალითად, გადამზიდავი ტრაილერის მფლობელი აგებს პასუხს 999 I მუხლის გადასაზიდად შემოდებული ავტომანქანის გადმოვარდნის ან ნაწილის მოძრობისათვის, მაშინ, როდესაც იგივე მფლობელი არ აგებს პასუხს მის მანქანას მოხვედრილი ანასხლეტი აგურით გამვლელის დაზიანებისათვის.

მისაბმელს განეკუთვნება სატრანსპორტო საშუალება, რომელიც განკუთვნილია მექანიკური სატრანსპორტო საშუალებით მისი ბუქსირებისათვის (საგზაო მოძრაობის შესახებ კანონის 5 XXXIX მუხლი). მოცემულ შემთხვევაში ტრაილერის საზიდი მოწყობილობა წარმოადგენდა სწორედ ნახევარმისაბმელს, ზემოთ სხენებული გაგებით, თუმცა აქაც გადამწყვეტია სატრანსპორტო საშუალებათა ერთიანობა 999 I მუხლის მიხედვით, რაც აქ ასევე ყოველ მიზეზ გარეშე სახეზეა.

5 BGH JZ 2015, 681.

6 BGH JZ 2015, 681.

7 Larenz/Canaris, Lehrbuch des Schuldrechts II/2, 13. Aufl., München 1994, 374.

8 BGH JZ 2015, 681.

9 Medicus, Bürgerliches Recht, Rn. 607.

10 BGHZ 86, 154.

11 OLG München Urt. v. 10.07.2015 (10 U 3577/14).

ამგვარად, მოცემულ შემთხვევაში სახეზეა ნახევარმისაბ-მელიანი გამწევი მანქანის (ტრაილერის), მასზე შემოდებუ-ლი ტრაქტორისა და მისაბმელის ერთიანობისაგან შემდგარი ავტოსატრანსპორტო საშუალება.

3. მფლობელი

ვასო უნდა იყოფილიყო ავტოსატრანსპორტო საშუალე-ბის მფლობელი 999 I მუხლის მიხედვით.

ა) მფლობელი, 999 I

ამ დანაწესის მიხედვით, ავტოსატრანსპორტო საშუალების მფლობელად ითვლება პირი, რომელსაც აქვს ფაქტობრივი განკარგვის ძალაუფლება ავტომანქანაზე ან მის მისაბმელ-ზე და საკუთარი ხარჯით სარგებლობს მისით.¹² მოცემულ შემთხვევაში ნახევარმისაბმელიანი ტრაილერი ეკუთვნოდა ვასოს და თავადვე მართავდა მას. ამით ის ფლობდა ფაქტო-ბრივ ძალაუფლებას ტრაილერზე მის მისაბმელთან ერთად და იყენებდა მას. ვასო იყო ტრაილერის მფლობელი 999 I მუხლის გაგებით.

ბ) მძღოლი, 999 IV

999 IV 1 მუხლი, კონკრეტული შემთხვევისათვის, მფლო-ბელისაგან მიჯნავს მძღოლს, ანუ პირს, რომელიც ზიანის და-დგომის მომენტში უშუალოდ მართავს ავტომობილს. ტრაი-ლერის გამწევი ნაწილის მძღოლი არის ამავედროულად, სულ მცირე, მანამ, სანამ მისაბმელი გამწევზეა მიერთებული, ასევე მისაბმელის მძღოლიც. მოცემულ შემთხვევაში ამ გა-მიჯნავს მფლობელსა და მძღოლს შორის არანაირი მნიშვნე-ლობა არ ენიჭება, რადგან შეჯახების მომენტში მფლობელი ვასო თავად მართავდა ზემოთ ხსენებულ (ექსპლუატაციურ) ერთიანობას და მისი პასუხისმგებლობის გამორიცხვა 999 IV 1 მუხლზე მითითებით შეუძლებელია.

4. ავტოსატრანსპორტო საშუალების ექსპლუატაციისას

საფეხმავლო ხიდის დაზიანება უნდა მომხდარიყო ავტო-სატრანსპორტო საშუალების ექსპლუატაციისას.

ა) ავტოსატრანსპორტო საშუალების ექსპლუატაცია

საკამათოა, თუ როდის არის სახეზე ავტოსატრანსპორტო საშუალების ექსპლუატაცია. ერთი მოსაზრების თანხმად, ეს მოცემულია, თუ მანქანა ჩართულია საგზაო მოძრაობა-ში ან იმგვარად არის გაჩერებული, რომ აქვს ზეგავლენა ამ მოძრაობაზე და განაპირობებს რისკებს საგზაო მოძრაობის სხვა მონაწილეებისათვის.¹³ ტრაილერის გამწევი ნაწილი და მისაბმელი, როგორც ერთიანი სატრანსპორტო საშუალება, გადაადგილდებოდა ცენტრალურ ტრასაზე და ჩართული იყო საგზაო მოძრაობაში. გარდა ამისა, ტრაილერის ექსპლუატა-ცია იყო ავარიის გამომწვევი გადამწყვეტი მიზეზი. ამგვარად, ის წარმოადგენდა საფრთხეს ამ მოძრაობის სხვა მონაწი-ლეთათვის. ამ მოსაზრების თანხმად, ავარია მოხდა ვასოს მიერ ტრაილერის ექსპლუატაციის მომენტში.

სხვა მოსაზრების¹⁴ მიხედვით, ექსპლუატაციის ცნება უნდა დაემყაროს მექანიკურ-ტექნიკურ პერსპექტივას, რომლის თანახმადაც, მანქანის ექსპლუატაცია მხოლოდ მაშინ არის სახეზე, როდესაც დაქოქილია და საკუთარი ძრავის ძალით გადაადგილდება. მოცემულ შემთხვევაში ტრაილერი ავარი-ის მომენტში გადაადგილდებოდა ძრავის ძალით და შესაბა-მისად, ამ მოსაზრების მიხედვითაც, მანქანის ექსპლუატაციაა სახეზე.

გამომდინარე იქიდან, რომ აქ ორივე მოსაზრება იდენტურ შედეგამდე მიდის, კამათის გადაწყვეტა არასავალდებულოა.

მისაბმელი, მოცემულ შემთხვევაში, იმყოფებოდა ექსპ-ლუატაციაში.

ბ) მიზეზშედევობრივი კავშირი/კაუზალობა

ნივთის დაზიანება უნდა იყოს ავტოსატრანსპორტო საშუ-ალების ექსპლუატაციით მიზეზშედევობრივად გამოწვეული. საკმარისია ამ ზიანის არაპირდაპირი გამოწვევა მანქანის ან მისი მისაბმელის ექსპლუატაციის შედეგად.¹⁵ მოცემულ შემ-თხვევაში მისაბმელის ხიდთან შეჯახების გარეშე ტრასის მო-ნაკვეთის გადაკეტვა არ მოხდებოდა და შეჯახების შედეგად ამგვარი შედეგის დადგომა არ იყო გამორიცხული ზოგადი ცხოვრებისეული გამოცდილებიდან გამომდინარე. შესაბა-მისად, აქ სახეზეა მიზეზშედევობრივი კავშირი მანქანის ექ-სპლუატაციასა და ნივთის დაზიანებას შორის.

გ) ნორმის დაცვითი მიზანი/შერაცხვის კრიტერიუმი

გარდა ამისა, აუცილებელია, რომ დამდგარი ზიანი მოცუ-ლი იყოს ბრალის გარეშე პასუხისმგებლობის მომწესრიგე-ბელი ნორმით, 999 I მუხლით.¹⁶ 999 I მუხლი მიზნად ისახავს საგზაო მოძრაობის წესების შესაბამისად დაშვებული ავტო-სატრანსპორტო საშუალებიდან გამომდინარე საფრთხის სა-კომპენსაციოდ დააკისროს მის მფლობელს საგზაო მოძრა-ობის მონაწილეთათვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება. გამომდინარე იქიდან, რომ ნორმას ძალზე ფართო მოქმედების სფერო აქვს, ეს წინაპირობა ფართოდ უნდა განიმარტოს. ამიტომაც, საკმარისია, რომ ბენზინგა-სამართი სადგურის დაზიანება ტერიტორიულ და დროით კავშირში იყოს ავტოსატრანსპორტო საშუალების ექსპლუა-ტაციასთან.

მოცემულ შემთხვევაში მისაბმელის ექსპლუატაციამ განა-პირობა ბენზინგასამართი სადგურის დაზიანება (იხ. ზემოთ). შედეგის დადგომა — ტრასის გადაკეტვის გამო სადგურის მიუღწევლობა — მხოლოდ უმნიშვნელოდ იყო დროში შე-ყოვნებული. ამით მოცემულია ახლო დროითი და ტერიტო-რიული კავშირი მისაბმელის ექსპლუატაციასა და ბენ-ზინგასამართ სადგურთან მისადგომის გადაკეტვას შორის.

¹⁴ Looschelders, Schuldrecht Besonderer Teil, 10. Aufl., München 2015, Rn. 1451.

¹⁵ Looschelders, Schuldrecht Besonderer Teil, 10. Aufl., München 2015, Rn. 1450.

¹⁶ Larenz/Canaris, Lehrbuch des Schuldrechts II/2, 13. Aufl., München 1994, 621.

¹² BGHZ 13, 351.

¹³ D. Medicus, Bürgerliches Recht, 21. Aufl., München 2008, Rn. 633.

ბენზინგასამართი სადგურის დაზიანება მოცულია 999 I მუხლის დაცვითი მიზნით.

დ) ბრალის გარეშე პასუხისმგებლობა/პასუხისმგებლობის გამომრიცხავი გარემოება

999 I მუხლით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობა არის ბრალისაგან დამოუკიდებელი, რაც ნიშნავს იმას, რომ უკვე საფრთხის წყაროს შექმნა საკმარისია იმისათვის, რომ ავტოსატრანსპორტო საშუალების ექსპლუატატორს შეერაცხოს სიკეთის ხელყოფა. პასუხისმგებლობის გამომრიცხავი გარემოება 999 II მუხლის მიხედვით აქ ცალსახად არ არის მოცემული.

5. ზიანი

გიზოს უნდა მისდგომოდა ზიანი. ზიანის გამოთვლა ხდება 408-ე და მომდევნო მუხლების მიხედვით. აქ შეიძლება სახეზე იყოს ზიანი მიუღებელი შემოსავლის სახით, 411-ე მუხლი მიხედვით. ეს მოიცავს საწარმოს უმოქმედობით ხელიდან გაშვებულ მოგებასაც, რაც აქ უდავოდ სახეზეა.

შუალედური შედეგი: გიზოს აქვს ვასოსაგან, 999 I მუხლის მიხედვით, ზიანის ანაზღაურების სახით 63 320 ლარის მოთხოვნის უფლება.

II. ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა 992-ე მუხლის მიხედვით

გიზოს შეიძლება ჰქონდეს ასევე 992-ე მუხლის საფუძველზე 63 320 ლარის, როგორც ზიანის, ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება.

992-ე მუხლი როგორც დელიქტური გენერალური დათქმა არ განიხილება 999-ე მუხლთან კონკურენციისას.

მართალია, ეს უკანასკნელი დანაწესი ითვალისწინებს ბრალის გარეშე პასუხისმგებლობას, თუმცა იცავს მხოლოდ კონკრეტულ სიკეთეებს (სიცოცხლე, სხეული, ჯანმრთელობა, ნივთის დაზიანება). ავტოსატრანსპორტო საშუალების მფლობელმა კი, შეიძლება ამ საშუალებით ბრალეულად ხელყოს დაზარალებულის სხვა აბსოლუტური სიკეთეები, რა დროსაც ძალაში რჩება 992-ე მუხლის მიხედვით პასუხისმგებლობა. გარდა ამისა, 992-ე მუხლი 999-ეს გვერდით გამოიყენება იმ სიკეთეების დაზიანების შემთხვევაში რომელიც ნახსენებია ამ უკანასკნელ მუხლში, ისევე, როგორც სუფთა სახით ქონებრივი ზიანის შემთხვევაში.

1. ზიანი

ზიანი 992-ე მუხლის ფარგლებშიც გამოითვლება 999-ე მუხლის იდენტურად, კერძოდ, 408-ე და მომდევნო მუხლების მიხედვით და 411-ე მუხლის თანახმად, წარმოადგენს 63 320 ლარს.

2. კაუზალური ქმედება

ზიანი უნდა იყოს გამოწვეული ვასოს ქმედებით, რომე-

ლიც იყო მიზეზშედეგობრივი დამდგარი ზიანისათვის. აქ ცალსახაა, რომ ვასოს მოქმედების — ტრაილერზე შემოდებული ტრაქტორის კოდალით ხიდის ჩამოქცევის — გარეშე ტრასის გადაკეტვა არ იქნებოდა აუცილებელი და არც გიზო დაკარგავდა შემოსავალს. გარდა ამისა, მოცემული ტიპის ზიანი არ იყო არასავარაუდო.

პრობლემურ შემთხვევებში აუცილებელია ორი მიზეზშედეგობრიობის ცალ-ცალკე გამოყოფა, კერძოდ: 1. კაუზალობა ქმედებასა და სიკეთის ხელყოფას შორის (პასუხისმგებლობის წარმომშობი მიზეზშედეგობრიობა) და 2. კაუზალობა სიკეთის ხელყოფასა და ზიანს შორის (პასუხისმგებლობის მასშტაბის განმსაზღვრელი კაუზალობა). მაგალითად, თუ პირი გააფრენს მეხუთე სართულიდან ქაღალდის თვითმფრინავს, რომელიც შემთხვევით ჩაუფრინდება პირში ეზოში მოსეირნე დაზარალებულს და მნიშვნელოვნად დააზიანებს მის საცლაპავ ტრაქტს, აქ პასუხისმგებლობა გამომრიცხავია უკვე ქმედებასა და სიკეთის ხელყოფას — ჯანმრთელობის დაზიანებას — შორის კაუზალობის არარსებობის გამო. შესაბამისად, უმნიშვნელოა, იყო თუ არა დაზარალებულისათვის მიყენებული ზიანის ოდენობა იმით განპირობებული, რომ მას ხორხის ოპერაცია ჰქონდა გაკეთებული და მასში უცხო სხეულის მოხვედრა ორმაგად დამაზიანებელი იყო — პასუხისმგებლობის მასშტაბის განმსაზღვრელი კაუზალობა.

3. მართლწინააღმდეგობა

მართალია, ვასომ გიზოს საკუთარი ქმედებით მიაყენა ზიანი — დააკარგვინა შემოსავალი — თუმცა ეს, სუფთა სახით ქონებრივი ზიანი, მხოლოდ მაშინ ითვლება მართლსაწინააღმდეგოდ, თუ ამავდროულად წარმოდგენს აბსოლუტური სიკეთის ხელყოფას ან დამცავი კანონის (მოცემული ზიანი-საგან პირის დამცავი კანონის) დარღვევას.

ა) საკუთრების ხელყოფა

ვასოს აქ შეიძლება ხელეყო გიზოს საკუთრება, როგორც აბსოლუტური სიკეთე. ამის წინაპირობას წარმოადგენს ბენზინგასამართ სადგურზე გიზოს საკუთრება. თუმცა ეს, მოცემულ შემთხვევაში, ასე არ იყო, რადგან გიზო იყო მხოლოდ მოიჯარე და მისი საკუთრება ბენზინგასამართ სადგურზე ვერ იქნებოდა ხელყოფილი.

ბ) მფლობელობის ხელყოფა

აბსოლუტურ უფლებას 992-ე მუხლის გაგებით, რომელიც ხელყოფას ვასომ, აქ შეიძლება წარმოადგენდეს გიზოს უფლებამოსილი მფლობელობა ნივთზე, რომელიც მას ეკუთვნოდა იჯარის ხელშეკრულებიდან (581 I 1). ამის წინაპირობას წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ მფლობელობა იყოს 992-ე მუხლის მიხედვით (აბსოლუტურად) დაცული სიკეთე. აბსოლუტურად დაცულ სიკეთეებს 992-ე მუხლის გაგებით ერთმნიშვნელოვნად განეკუთვნება ისეთი უფლებები, როგორებიცაა საკუთრება, სხეული, ჯანმრთელობა, თავისუფლება, რომელთა ხელყოფაც ავტომატურად ითვლება მართლსაწინააღმდეგოდ. ამის საპირისპიროდ, მფლობელობა აღწერს

მხოლოდ პირის ფაქტობრივ ბატონობას ნივთზე.¹⁷ თუმცა მფლობელობა წარმოადგენს დელიქტური წესით დაცულ უფლებას იმდენად, რამდენადაც ის მფლობელს მესაკუთრის დარ სამართლებრივ პოზიციას ანიჭებს, ანუ აბსოლუტურ პოზიციას, რომელიც დაცულია ყველა პირის წინაშე. ამ გაგებით, მართლმომიერი მფლობელობა, ყოველ მიზეზ გარეშე, წარმოადგენს დელიქტური წესით დაცულ უფლებას.¹⁸ მართლმომიერი მფლობელობა მფლობელს მესაკუთრის დარად ანიჭებს ნივთით სარგებლობისა და მოგერიების უფლებებს (160-ე და მომდევნო მუხლების მიხედვით), რის გამოც მისი ჩამორთმევა წარმოადგენს დელიქტს 992-ე მუხლის გაგებით.

გამოთქმულია კიდევ ერთი მოსაზრება, რომელიც დელიქტურ დაცვას ავრცელებს ასევე არამართლმომიერ მფლობელობაზეც, თუ მფლობელი უფლებამოსილია დაიტოვოს ნივთიდან მიღებული სარგებელი.¹⁹ გარდა ამისა, არსებობს ასევე უფრო შორს მიმავალი მოსაზრება,²⁰ რომელიც დელიქტური დანაწესის გავრცელებას მოითხოვს ნებისმიერ არამართლმომიერ მფლობელობაზეც, იმ არგუმენტით, რომ მფლობელობის დაცვის უფლება მფლობელს ამ შემთხვევაშიც ენიჭება. ეს უკანასკნელი მოსაზრება ქართულ სამართალში მარტივად შეიძლება იქნეს უარყოფილი — არაკეთილსინდისიერ არაუფლებამოსილ მფლობელს არ აქვს მფლობელობის დაცვის შესაძლებლობა (160 1) და არასწორი იქნებოდა მისთვის დელიქტური დაცვის მინიჭება. რაც შეეხება, კეთილსინდისიერ არაუფლებამოსილ მფლობელს, მას, მართალია, რჩება ნივთიდან მიღებული სარგებელი (163 I 2), თუმცა სარგებლის დატოვების უფლება არ ნიშნავს იმას, რომ მას აქვს სარგებლის მიღების უფლებამოსილება, ანუ სარგებლობის უფლება. ამ არაუფლებამოსილ მფლობელს რომ სცოდნოდა საკუთარი არაუფლებამოსილების შესახებ, დაკარგავდა მას — სამართლებრივი პოზიცია, რომლის გაცნობიერებაც მის გაქარწყლებას იწვევს, ვერ ჩაითვლება მართლწესრიგის მიერ აღიარებულად და აბსოლუტური უფლების დარად დაცულად, რის გამოც არამართლმომიერი მფლობელობის დელიქტური დაცვა 992-ე მუხლის მიხედვით უნდა გამოირიცხოს.²¹

აქ მოცემულია გიზოს უფლებამოსილი მფლობელობა, რისი ხელყოფაც უდავოდ უნდა ჩაითვალოს 992-ე გაგებით მართლსაწინააღმდეგოდ. მართლწინააღმდეგობის გამოძიების გარეშე არ არის.

აქ შეიძლება მოცემული ყოფილიყო ასევე ამუშავებულ

და მოწყობილ საწარმოზე უფლების ხელყოფა, თუმცა ეს შემადგენლობა არის სუბსიდიარული და მხოლოდ მას შემდეგ უნდა შემოწმდეს, როდესაც ყველა სხვა აბსოლუტური უფლების ხელყოფა გამოირიცხულია — მაგალითად, თუ აქ სახეზე არ იქნებოდა მფლობელობის ხელყოფა.²² გარდა ამისა, ამ კონკრეტულ შემთხვევაში ხელყოფა არ წარმოადგენდა პირდაპირ ჩარევას საწარმოს ფუნქციონირებაში, რის გამოც გიზო მოწყობილ და ამუშავებულ საწარმოზე უფლების დარღვევის გამო ვერ მოითხოვდა ზიანის ანაზღაურებას.²³

გ) საგზაო მოძრაობის შესახებ კანონის 20 VII, 21 XXII, 18 I გ), 21 X, 47 VI, VIII ა) მუხლები

აბსოლუტური სიკეთის ხელყოფის გარდა, მართლწინააღმდეგობა აქ შეიძლება განპირობებული იყოს ასევე საგზაო მოძრაობის შესახებ კანონის მთელი რიგი მოთხოვნების, კერძოდ, კანონის 20 VII, 21 XXII, 18 II გ), 21 X, 47 VI, VIII ა) მუხლების დარღვევით. ეს დანაწესები აკისრებენ არაგაბარიტული სატრანსპორტო საშუალების — რასაც წარმოადგენდა ტრაქტორთან ერთად 4,5 მეტრის სიმაღლის ავტომობილი ტრაილერი — მფლობელსა და მძღოლს მარშუტის უფლებამოსილ ორგანოსთან წინასწარ შეთანხმებისა და ესტაკადებისა თუ ხიდების ქვეშ განსაკუთრებული სიფრთხილით გავლის ვალდებულებას, რისი შესრულების შემთხვევაშიც აქ იხილ არ ჩამოიქცეოდა.

აა) საგზაო მოძრაობის შესახებ კანონის დანაწესების დამცავი ხასიათი

საკითხავია, წამოადგენს თუ არა საგზაო მოძრაობის შესახებ კანონი დამცავ კანონს 992-ე მუხლის მიხედვით, ანუ კანონს, რომლის დანაწესების დარღვევაც განპირობებს მართლწინააღმდეგობას დელიქტური სამართლის გაგებით.²⁴

აა) დაცვის საგანი

ამისათვის, პირველ რიგში, აუცილებელია, რომ ეს დანაწესები, რომლებიც დაირღვა ცალკეულ შემთხვევაში, ატარებდნენ მესამე პირთა დამცავ ხასიათს. ეს ეხება ასევე ზემოთ მოყვანილ ნორმებს — აუცილებელია, რომ ისინი ემსახურებოდნენ კონკრეტული პირთა წრის დაცვას. საგზაო მოძრაობის შესახებ კანონის დანაწესები — რომლებიც სატრანსპორტო საშუალების მფლობელს/მძღოლს გარკვეულ ვალდებულებებს აკისრებენ — ყოველ მიზეზ გარეშე ემსახურება ამ მოძრაობის სხვა მონაწილეების დაცვას.

22 BGH JZ 2015, 682.

23 BGH JZ 2015, 682.

17 Larenz/Canaris, Lehrbuch des Schuldrechts II/2, 13. Aufl., München 1994, 396.

18 Larenz/Canaris, Lehrbuch des Schuldrechts II/2, 13. Aufl., München 1994, 396; Wagner, in Münchener Kommentar zum BGB, 7. Aufl. 2017, § 812 Rn. 289.

19 Medicus, AcP (1965), 120; Medicus/Petersen, Bürgerliches Recht, 24. Aufl., München 2013, Rn. 607.

20 Wieser, JuS (1970), 559.

21 შდრ. შეჯამებისათვის Wagner, in Münchener Kommentar zum BGB, 7. Aufl. 2017, § 812 Rn. 289.

24 მაგალითად, ასეთ დამცავ კანონს არ წარმოადგენს სისხლის სამართლის კოდექსის 129-ე მუხლი (დაუხმარებლობა), რადგან ის არ ემსახურება საზოგადო ინტერესის მიღმა ასევე კერძო ინტერესების დაცვას, რის გამოც პირი, რომელსაც სხვა პირის მხრიდან დაუხმარებლობით ადგება ზიანი, ვერ მოსთხოვს მას ამ ზიანის ანაზღაურებას 992-ე მუხლის შესაბამისად. სისხლის სამართლის კოდექსის 129-ე მუხლის მიზანი არის სოციალურად გასაკიცხი ქცევის სანქციონირება (საზოგადო ინტერესი) და არა დაუხმარებლობის შედეგად დაზარალებულის ზიანისაგან დაცვა (კონკრეტული პირის დაცვა), წინააღმდეგ შემთხვევაში ზიანის გარეშე პასუხისმგებლობა არ დადგებოდა.

ბბ) დაცულ პირთა წრე

პრობლემურია, ექცევა თუ არა მოცემულ შემთხვევაში გემოთ მოყვანილი დანაწესებით დაცულ პირთა წრეში კონკრეტულად გიზო. აქ შემდეგი დათქმის გაკეთებაა საჭირო: ქონება, როგორც ასეთი საგზაო მოძრაობის შესახებ კანონის დანაწესებით დაცული არ არის.²⁵

მაგალითად, თუ პირი ბრალეულად დაარღვევს მოძრაობის წესებს და გამოიწვევს ავტოსაგზაო შემთხვევას, რაც განაპირობებს საცობს და ამით კი დააკარგვინებს მეორე პირს, რომელიც ამ საცობში გაიჭედება, სარფიან გარეგებას, ეს ზიანი არ ანაზღაურდება არც 999 I მუხლით — ხელყოფილი არ არის იქ ჩამოთვლილი სიკეთეები — და არც 992-ე მუხლის მიხედვით, რადგან, მართალია, ავტოსაგზაო შემთხვევის გამომწვევის ქმედება მართლსაწინააღმდეგო იყო, თუმცა მართლწინააღმდეგობის განმსაზღვრელი ნორმა მიმნად არ ისახავდა ამ მეორე პირის სუფთა სახით ქონებრივი ზიანისაგან დაცვას (იხ. ვარიანტის ამოხსნა).

შესაბამისად, საკითხავია, ექცევა თუ არა გიზოს კუთვნილი სიკეთეები, რომლებიც ვასომ ხელყო, საგზაო მოძრაობის შესახებ კანონით დაცულ სფეროში. ამისათვის აუცილებელია კონკრეტული შემთხვევის ყველა გარემოების გათვალისწინება და შეფასება კანონის სისტემატიკის პრიზმაში. კანონში, დაცულ სიკეთედ, ცალსახად არის დეკლარირებული (9 I, 20 II 3, მე-20 და მომდევნო მუხლები) განუსაზღვრელი პირთა წრის ინტეგრირების — სამართლებრივ სიკეთეთა სიმრთელის — ინტერესი. ამით, ნებისმიერ შემთხვევაში, მოცულია საგზაო მოძრაობის ყველა მონაწილე. თუმცა, ამის გარდა, შეიძლება დაცული იყოს ასევე სხვა, კანონის დანაწესების დარღვევით არაპირდაპირად დაზარალებული პირები.²⁶ ცალსახაა, რომ, კანონის 20 II 3 მუხლის მიხედვით, დაცულია ავტომანქანის მესაკუთრის საკუთრება ამ მანქანაზე.²⁷ მაშინ სხვაგვარად არ უნდა იყოს საქმე იმ შენობების შემთხვევაში, რომლებიც უშუალოდ გზის პირასაა განლაგებული და რომლებზეც პირდაპირ გრცელდება ამ მოძრაობიდან გამომდინარე რისკები.

კანონის 20 II 3 მუხლით ნებისმიერ შემთხვევაში დაცულია ასევე გიზოს უფლებამოსილი მფლობელობა ბენზინგასამართ სადგურზე და შესაბამისად, მისი ხელყოფა არის მართლსაწინააღმდეგო 992-ე მუხლის გაგებით. ეს ხელყოფა ვასოს მხრიდან მოცემულ შემთხვევაში სახეზეა, არ ჩამოწია რა მან ტრაილერზე შემოდებული ტრაქტორის კოდალა ან სხვაგვარად არ უზრუნველყო საფეხმავლო ხიდის ქვეშ უსაფრთხოდ გავლა.

ამგვარად, მოცემულ შემთხვევაში გიზოს უფლებამოსილი მფლობელობის ხელყოფა იყო მართლსაწინააღმდეგო ასევე საგზაო მოძრაობის შესახებ კანონის 20 VII, 21 XXII, 18 I გ), 21

X, 47 VI, VIII ა) მუხლების დარღვევის გამოც.²⁸

4. ბრალი

მიუხედავად იმისა, რომ ვასოს არ ჰქონია გიზოსათვის ზიანის მიყენების განზრახვა, ის მოქმედებდა, სულ მცირე, მსუბუქი გაუფრხილელობით (395 I, ვარ. 2) როდესაც ტრასაზე გადაადგილებისას არ ჩამოწია ტრაილერზე შემოდებული ტრაქტორის კოდალა (თუ ეს შესაძლებელი იყო) ან არ მიიღო წინდახედულობის სხვა ზომა იმისათვის, რათა ხიდს არ გამოეღებოდა.

შუალედური შედეგი: გიზოს აქვს ვასოს მიმართ ასევე 992-ე მუხლის მიხედვით 63 320 ლარის, როგორც ზიანის, ანაზღაურების მოთხოვნა.

შედეგი: გიზოს აქვს ვასოსაგან 63 320 ლარის მოთხოვნის უფლება 999 I და 992-ე მუხლების მიხედვით.

მარიანტის ამოხსნა

I. 1 500 ლარის ანაზღაურების მოთხოვნა

გიზოს გარდა ასევე გივისაც შეიძლება ჰქონდეს ვასოს მიმართ ხელიდან გაშვებული მოგების — 1 500 ლარის — როგორც ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა. მოთხოვნის საფუძველად აქაც 999 I და 992-ე მუხლები უნდა განვიხილოთ. პრობლემურია, სახეზეა თუ არა, ასევე გივის შემთხვევაშიც, ნივთის დაზიანება თუ საკუთრების უფლების ხელყოფა.

1. ნივთის სუბსტანციის ხელყოფა

ვარიანტშიც, ისევე, როგორც ამოსავალ კაზუსში, ნივთის სუბსტანცია ვერ ჩაითვლება დაზიანებულად, სატვირთო მანქანაზე ფიზიკური ზემოქმედების არარსებობის გამო.

2. ნივთით სარგებლობის/დანიშნულებისამებრ გამოყენების ხელყოფა

აქაც განსახილველია ნივთის დაზიანება (999 I) თუ საკუთრების ხელყოფა (992), მისით სარგებლობისა თუ დანიშნულებისამებრ გამოყენების შეზღუდვის გამო, მას შემდეგ, რაც გივისთვის შეუძლებელი გახდა სატვირთო მანქანით ტრასასთან განლაგებულ ბენზინგასამართ სადგურამდე მიღწევა და მოუწია იქვე გაჩერება. თუმცა ამასთან გივის სატვირთო მანქანა დარჩა სრულებით ხელუხლებელი და გამოყენებაუნარიანი. ის ფაქტი, რომ გივი ვეღარ ახერხებს გიზოს გასამართ სადგურში ავზის ავსებას, როგორც მას მანამდე ჰქონდა დაგეგმილი, გივის საკუთრების ინტეგრირების (სიმრთე-

²⁸ ამის საპირისპიროდ, მართალია, ვასომ დაარღვია ასევე ამავე კანონის მთელი რიგი სხვა დანაწესები, როგორებიცაა, მაგალითად, 19 I დ), 20 XX, 47 XIII, 49 VIII გ) მუხლები, რომლებიც ეხება არაგაბარირებული სატრანსპორტო საშუალებით მოძრაობისას შესაბამისი განათების, გამაფრთხილებელი ნიშნებისა და ა. შ. ქონას, თუმცა ეს ვერ იქნება მოცემულ შემთხვევაში მიყენებული ზიანის მართლსაწინააღმდეგობის განმაპირობებელი, რადგან ცალსახაა, რომ ეს ზიანი ამ მოთხოვნის დარღვევის გამო არ დამდგარა.

²⁵ BGH JZ 2015, 682.

²⁶ BGH DB 1972, 2105.

²⁷ BGH DB 1972, 2105.

ლის) კუთხით სრულებით უმნიშვნელოა, რადგან სახეზე არ არის გივისათვის მიკუთვნებული უფლების დაცულ სფეროში ჩარევა. გივის ნებისმიერ შემთხვევაში რჩებოდა სხვა ქუჩითა და ამ ქუჩაზე განლაგებული ბენზინგასამართი სადგურით სარგებლობის შესაძლებლობა. ამგვარად, სატვირთო მანქანით სარგებლობის შესაძლებლობა შეუზღუდავად იყო უზრუნველყოფილი.

საბოლოო ჯამში, აქ გივი ითხოვს სუფთა სახით ქონებრივ ზიანს, რომელიც არ ანაზღაურდება არც 999 I და არც 992-ე მუხლის მიხედვით. 999 I მუხლით პასუხისმგებლობა გამორიცხულია, იქიდან გამომდინარე, რომ აქ დაზიანებული არ არის იქ ჩამოთვლილი აბსოლუტური სიკეთეები, ხოლო 992-ე მუხლის მიხედვით პასუხისმგებლობა — მართლწი-

ნააღმდეგობის არარსებობის გამო. მართალია, ვასომ დაარღვია საგზაო მოძრაობის შესახებ კანონის მთელი რიგი დანაწესები (იხ. ზემოთ), თუმცა არც ერთი მათგანი არ იცავს საგზაო მოძრაობის მონაწილეს მის სიკეთეებზე უშუალო ზემოქმედების გარეშე სუფთა ქონებრივი ზიანისაგან: მოთხოვნა იმ ზიანის ანაზღაურებასთან დაკავშირებით, რომელიც პირს ადგება კონკრეტულ ქუჩაზე გავლის შეუძლებლობის გამო, არ არსებობს. კონკრეტულ გზებზე შეუფერხებლად გადაადგილების შესაძლებლობა შედის მხოლოდ საჯარო ინტერესებში. ინდივიდუალური ქონებრივი ინტერესები ამ დანაწესების დაცვითი მიზნით მოცული არ არის.

შედეგი: გივის არ აქვს ვასოსაგან ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა.